

A major advantage of the work is its formative character, underlined by the inclusion of a practical handbook to help shape the proper relationship between the educator and the child. Based as it is on a healthy Christian anthropology, it will certainly help to better prepare professional and volunteer educators of young people for their work. *Custodiar la infancia* is recommended to everyone interested in a proper, full and harmonious development of children and youth.

Witold Kania*

ORCID: 0000-0002-9631-8202

Katowice, Poland

Carina Rossa, Viviana Carlevaris Colonnetti (red.), *Custodiar la infancia: Promoción del bienestar y la protección integral de niños y adolescentes* [Strzec dzieciństwa. Promocja dobrobytu i ochrona integralna dzieci i młodzieży], Buenos Aires: Editorial Ciudad Nueva, 2018, ss. 170

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PCh.2019.034>

Początek nowego milenium przyniósł w Kościele katolickim oraz innych środowiskach ożywioną dyskusję dotyczącą bolesnej kwestii wykorzystywania seksualnego dzieci i nieletnich. Po pierwszej fali ujawnienia nadużyć w sferze seksualnej przez ludzi Kościoła w USA za pontyfikatów Benedykta XVI i papieża Franciszka nastąpiły kolejne. Wychodząc naprzeciw temu problemowi, Ruch Focolare stworzył Centralną Komisję ds. Promocji Dobrobytu i Ochrony Nieletnich (wł. Commissione Centrale per la Promozione del Ben-essere e la Tutela dei minori), która opracowała stosowne wytyczne regulujące sferę kontaktów z młodocianymi¹. Recenzo-

* Witold Kania is an Associate Professor of Philosophy at Faculty of Theology, University of Silesia, Katowice, Poland. He received his doctorate in philosophy from University of Navarra, Pamplona, Spain. His publications include several articles concerning metaethics, ecology and selected issues in applied medical ethics. Contact: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, ul. Jordana 18, 40-043 Katowice, Poland. E-mail: witold.kania@us.edu.pl.

¹ Zob. <https://www.focolare.org/download/linee-guida-focolari-tutela-minori/?wpdm-dl=171233&ind=1542193940666>.

wany tom jest wprowadzeniem do problematyki ochrony nieletnich przed wykorzystywaniem seksualnym. Swoją wiedzą i doświadczeniem dzielą się w nim specjaliści z dziedziny medycyny, psychologii, pedagogiki i prawa.

W pierwszej części publikacji analizowane są potrzeby dzieci i młodzieży wyrastające z niezbywalnych praw zakorzenionych w godności ludzkiej. Omówione są tam też zasady pedagogiczne oraz kryteria dydaktyczne służące integralnemu, a także bezpiecznemu rozwojowi młodych ludzi. Centralną część książki zajmują zagadnienia specyficznej natury: odpowiedź Kościoła katolickiego na kwestię nadużyć seksualnych, aspekty psychologiczne zjawiska przemocy wobec dzieci i nieletnich, realizacja Konwencji ONZ o prawach dziecka oraz studium socjologiczne o wykorzystywaniu seksualnym nieletnich na świecie. Dzieło wieńczy część praktyczna opracowana przez Centralną Komisję ds. Promocji Dobrobytu i Ochrony Nieletnich, zawierająca podręcznik aplikujący ogólne zasady wyłożone w poprzednich artykułach. Na zakończenie poszczególnych tekstów umieszczono graficznie wyodrębnioną syntezę głównych idei danej części książki. Można tam znaleźć pytania służące refleksji nad problemem oraz kryteria potrzebne do ewaluacji centrów edukacyjnych. Artykuły są poprzedzone słowem wstępnym autorstwa sekretarza Kongregacji ds. Edukacji Katolickiej, ks. arcybiskupa Angelo V. Zaniego.

Właściwe rozeznanie potrzeb dziecka i ich zaspokojenie prowadzi do dobrego rozumienia przynależnych mu praw. Zdaniem pediatry Raffaele Ariglianiego mamy do czynienia z korelacją pomiędzy potrzebami a prawami (s. 26–27). Wyróżnić trzeba w nich potrzebę/prawo do bycia wysłuchanym, ufności, bycia motywowanym, bycia obdarowanym, czasu i posiadania reguł życia. W kształtowaniu dziecka najistotniejsze są oczywiście pierwsze miesiące życia. W sposób naturalny dziecko wchodzi następnie w szerszą społeczność, która spełnia funkcję pedagogiczną i formacyjną. Ważne jest zapewnienie mu optimum dobrego rozwoju, który musi dokonać się na poziomie egzystencji biologicznej oraz w wymiarze psychologicznym, społecznym i duchowym. Pamiętać należy, że dziecko potrzebuje wzorców. Uczy się nie na podstawie tego, czym wychowawca „chciałby być”, ale na podstawie tego, czym faktycznie jest (s. 17). Cytowane przez psycholog Carinę Rossę ugandyjskie przysłowie: „żeby wychować dziecko, trzeba plemienia” (s. 30) jest cennym przypomnieniem potrzeby posiadania wspólnoty wychowawczej. Ta szeroko pojęta wspólnota związana jest z rodziną, szkołą, parafią, grupami przynależności, miejscem zamieszkania. Wytwarza ona sieć relacji, która tym lepiej kształtuje młodą osobę, im bardziej podkreśla przestrzeń międzyosobową (s. 33–34). Różne podmioty wychowawcze po-

winy harmonijnie współpracować między sobą, mając na względzie bezwarunkową akceptację dla osoby, którą się zajmują. Jest to konieczne, by nauczyć ją zdolności komunikowania swoich przeżyć, postaw asertywnych potrzebnych do ochrony własnej intymnej i socjalnej przestrzeni oraz aktywności w grupie (s. 44–46).

Przedstawiając bolesny fakt grzechu molestowania seksualnego dzieci i młodzieży przez ludzi Kościoła, Neva Cifuentes Celedón – doradca ds. formacji integralnej w Archidiecezji Concepción w Chile – wskazuje na potrzebę odpowiedzialności i przeciwdziałania złu. Kościół na różnym poziomie instytucjonalnym podjął wytężoną pracę, by z jednej strony rozliczyć się z przeszłością, a z drugiej zapewnić bezpieczną przestrzeń w swojej wspólnocie dla dzieci i młodzieży. Kwestią kluczową pozostaje proces formacji kandydatów do kapłaństwa. Zwrócić trzeba uwagę przede wszystkim na ich właściwą formację ludzką (s. 56).

Typologia przemocy wobec dzieci i młodzieży zajmuje centralne miejsce w książce. Temat ten jest potraktowany bardzo szeroko. Obejmuje przemoc zarówno fizyczną, psychiczną, domową, jak również patologie wychowawcze, wykorzystywanie seksualne i *bullying* (s. 65–83). Przytoczone przez psychoterapeutkę Vivianę Carlevaris Colonnetti dane Światowej Organizacji Zdrowia uzmysławiają, że jedna czwarta badanych dorosłych, będąc dziećmi, doświadczyła przemocy fizycznej. Aż 20% kobiet i 7% mężczyzn było wykorzystywanych seksualnie w dzieciństwie (s. 64). Problem społeczny jest więc rozległy, tym bardziej że sprawcami tych wykroczeń są w większości osoby z najbliższego kręgu rodzinnego. Zdaniem Carlevaris Colonnetti te patologiczne zjawiska będą rzadsze, gdy odpowiedzialni rodzice zrezygnują z wykorzystywania przemocy w wychowaniu i stworzą osobową więź z potomstwem (s. 87). Negatywne skutki przemocy ciążyą nad większością ofiar. Podkreślić jednak trzeba, że dzieci – ofiary przemocy i patologii w relacjach rodzinnych – mają zdolność przezwyciężenia traumy na dalszych etapach życia, a kluczową rolę odgrywa tu znalezienie odpowiedniego dorosłego mentora. Badania wskazują, że prawidłowy rozwój osiąga ok. 30% badanych (s. 88–89).

Książka przytacza interesujące dane dotyczące realizacji Konwencji ONZ o prawach dziecka w poszczególnych krajach (s. 101–114). Studium porównawcze ukazuje zróżnicowane sytuacje. Najtrudniej jest dzieciom w krajach rozwijających się czy też zmagających się z konfliktami zbrojnymi. W świecie narasta też zjawisko dzieci i młodzieży będących uchodźcami. Bez stosownej pomocy zdaniem prawnika Sergia Barbara, mogą stać się one ofiarami przemocy i wykorzystania (s. 112–116). Mimo osiągniętych

już w wielu miejscach pozytywnych rezultatów implementacja konwencji wymaga wciąż wielu wysiłków.

Przypadki przestępstw seksualnych popełnianych przeciwko dzieciom i młodzieży, jak stwierdza prawnik Orazio Moscatllo, występują we wszystkich państwach świata i to niezależnie od kultury, klasy społecznej, wykształcenia, zasobności czy pochodzenia etnicznego (s. 121). Dane są druzgocące. Na przykład do biznesu seksualnego każdego roku tylko w Indiach, USA i Tajlandii wprowadza się około 1 000 000 dzieci (s. 122). Według raportu eksperta ONZ Paulo Sérgio Pinheira, opublikowanego w 2006 r., przemoc wobec dzieci i młodzieży pozostaje w znacznej części ukryta (s. 127). Powodem takiego stanu jest lęk ofiar, społeczne przyzwolenie na przemoc oraz brak pewnych i wiarygodnych sposobów informowania o przestępstwach (s. 139). W przypadku oskarżeń trzeba zawsze szukać obiektywnej prawdy. Wypracowana praktyka postępowania dowodowego włącza więc w badanie poszczególnych przypadków specjalistów z dziedziny prawa, psychologii, psychiatrii, kryminologów i biegłych lekarzy sądowych. Moscatello stwierdza, że pomimo istnienia we wszystkich krajowych prawodawstwach sankcji karnych za przestępstwa seksualne przeciwko dzieciom i młodzieży pozostają one wciąż dalekie od zwalczania. Nie wystarczy karać winnych. Trzeba spowodować „transformację mentalności społecznej i związanych z nią warunków społeczno-ekonomicznych sprzyjających przemocy” (s. 121). Temu celowi ma służyć formacja rodziców i wychowawców (s. 130).

Temu zagadnieniu poświęcona jest ostatnia część książki, zawierająca praktyczny podręcznik dla promocji dobrobytu i ochrony dzieci oraz młodzieży, a także schemat do przeprowadzenia warsztatów edukacyjnych. Związły w treści podręcznik mówi o kompetencjach, które muszą posiadać pracujący z dziećmi i młodzieżą. Wskazuje też na zasady relacji pomiędzy dorosłymi oraz wychowankami i podaje kryteria bezpieczeństwa w przeprowadzaniu zajęć z młodocianymi. Podręcznik wymienia również typowe zachowania dzieci i młodzieży pokrzywdzonych w sferze seksualnej.

Praca zbiorowa *Custodiar la infancia* zasługuje ze wszech miar na wnikliwą uwagę czytelnika. Uzupełnia ona pewną lukę istniejącą w sposobie podejmowania tematu nadużyć. Zmienia istniejący w kręgach Kościoła katolickiego sposób narracji o nadużyciach seksualnych, polegający na stwierdzaniu problemu i prośbie o przebaczenie. Uznanie problemu, bicie się w piersi jest oczywiście konieczne. Równocześnie jednak potrzebne jest przeprowadzenie dobrej analizy zjawisk patologicznych oraz wskazywanie dróg naprawy sytuacji. Omawiana pozycja książkowa wychodzi naprzeciw tym oczekiwaniom. Lektura publikacji może mieć charakter poznawczy, po-

magający w zapoznaniu się, i to w sposób pogłębiony, z rozpowszechnioną w mediach tematyką nadużyć. Przyjęta w większości artykułów metoda socjologiczna przekaże czytelnikowi dużą ilość informacji o skali zjawiska w świecie. Pewnym mankamentem dzieła może być brak konkretnych przykładów, świadectw ludzi, którzy ucierpieli wskutek nadużyć. Z pewnością ich siła oddziaływania jest lepsza niż procentowe statystyki. Podobny problem zachodzi w przedstawianiu psychologicznych uwarunkowań relacji wychowawca–wychowanek. Wskazanie na ogólne cechy, takie jak: wsłuchanie się, empatia, zrozumienie, asertywność, bez opowiedzenia konkretnej historii ludzkiej pozostawia pewien niedosyt u odbiorcy.

Dużym atutem dzieła jest z kolei jego charakter formacyjny, podkreślony przez zaprezentowanie praktycznego podręcznika pomagającego w kształtowaniu właściwych relacji wychowawca–wychowanek. Oparcie go na zdrowej chrześcijańskiej antropologii pomoże z pewnością w lepszym przygotowaniu do pracy i wolontariatu formatorów młodych ludzi. Dzieło *Custodiar la infancia* można polecić wszystkim, dla których ważna jest sprawa prawidłowego, pełnego harmonii rozwoju dzieci i młodzieży.

Witold Kania*

ORCID: 0000-0002-9631-8202

Katowice, Polska

Hubertus Blaumeiser, Anna Maria Rossi (edd.), *Resurrezione di Roma, Dialoghi interdisciplinari su città, persona e relazioni a partire da un testo di Chiara Lubich*, Roma: Città Nuova, 2017, pp. 247

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/PCh.2019.035>

Si tratta del volume numero 5 della Collana *Studi della Scuola Abbà*, il Centro Studi di carattere interdisciplinare e transdisciplinare, nato nel 1990

* Ks. dr Witold Kania jest wykładowcą filozofii na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Otrzymał doktorat z filozofii na University of Navarra w Pampelunie (Hiszpania). Jego publikacje dotyczą metaetyki, ekologii i wybranych zagadnień z zakresu stosowanej etyki medycznej. Kontakt: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, ul. Jordana 18, 40-043 Katowice, Polska; e-mail: witold.kania@us.edu.pl.